

ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΗ ΔΥΣΗ; (του Γιάννη Ζήση)

Στο παρελθόν, οι επαναστάσεις υποκινούνταν από αντικειμενικούς λόγους, όπως η άνιση κατανομή της ιδιοκτησίας και ο ηγεμονικός αυταρχισμός. Συχνά, επίσης, οι επαναστάσεις είχαν να κάνουν με τον ιμπεριαλισμό και είχαν εθνικοαπελευθερωτικό χαρακτήρα. Η σημερινή όμως εποχή έχει αρχίσει να μας παρέχει τη βεβαιότητα όχι του «τέλους της ιστορίας» αλλά του τέλους των επαναστάσεων. Αυτό συνέβη, όχι επειδή έλειπαν οι **αντικειμενικοί λόγοι**, αλλά

επειδή αυτοί δεν μπορούσαν να συνδεθούν με ένα **μαζικό πολιτικό υποκείμενο**.

Για παράδειγμα, το πολιτικό υποκείμενο στη Γαλλική Επανάσταση ήταν μια συγκεκριμένη τάξη. Στην Οκτωβριανή Επανάσταση, τα σοβιέτ είχαν μαζί τους ένα αντικειμενικό εργαλείο, αυτό της τρομερής ανισότητας στην κατανομή της γης, όπου θα προτιμούσαν μια κοινότητα κολλεκτιβιστική, παρά μια φεουδαρχική εκμετάλλευση.

Τρεις παράγοντες που απόσβεναν την προοπτική μιας σύγχρονης επανάστασης

Κάθε επανάσταση στην ιστορία μέχρι τώρα έθετε ως αναγκαίους τρεις όρους:

1. τους **αντικειμενικούς λόγους** για την εξέγερση (καταπίεση, φτώχεια, κ.λπ.)
2. ένα **μαζικό πολιτικό υποκείμενο** (ευγενείς, αστοί, εθνότητες κ.λπ.)
3. την **προσδοκία ολοκληρωμένου ή οργανωμένου οφέλους** (προσδοκία αναδιανομής πλούτου, προσδοκία εθνικής

ανεξαρτησίας κ.λπ.).

Υπήρξαν όμως τρεις παράγοντες που είχαν βγάλει για καιρό από τον ορίζοντα του ορατού μέλλοντος την πιθανότητα της επανάστασης:

1. η **νέα τεχνολογία** που φάνηκε να ανοίγει ένα απέραντο μέρισμα ευημερίας λειτούργησε αναλγητικά απέναντι στις ανισότητες
2. η λειτουργία της **κοινωνίας του θεάματος**, πολύ πιο συντονισμένη και ολοκληρωμένη σε σχέση με το παρελθόν
3. Η **θεσμοποίηση της εξουσίας ως αρετής**.

Αυτό τον συνδυασμό τον βλέπουμε ακόμη και στο Ιράν, όπου έχουμε μια κοινωνική Σαρία δίπλα σε έναν κοινοβουλευτισμό.

Όλες οι επαναστάσεις έθεταν τον όρο να υπάρχουν **συνθήκες αναδιανομής για τη μαζικότητα**. Όμως, συνθήκες αναδιανομής δεν μπορούσαν να υπάρξουν μέσα σε παγιωμένα πλαίσια κατοχύρωσης της άδικης κατανομής του πλούτου και της θεσμικής λειτουργίας. Τα γενεακά όρια της θεσμικής λειτουργίας έσπασαν από τη δεκαετία του '60.

Σημαντικό ρόλο για τις επαναστάσεις παίζει και η **προσδοκία ολοκληρωμένου ή οργανωμένου οφέλους**. Οι μεταπολεμικές κοινωνίες της Δύσης, διαπνεόμενες από έναν ψυχισμό ατομισμού και εφησυχασμού, αισθάνθηκαν ότι δεν είχαν να κερδίσουν κάτι ακόμη από μια ενεργότερη πολιτική δραστηριοποίησή τους. Σε αυτό συνέβαλε και το γεγονός ότι οι λαοί έχουν ταξινομήσει την πολιτική με χρώματα διαφθοράς, νεποτισμού ή διαπλοκής με οικονομικούς παράγοντες, παρά το ότι οι ίδιοι παραμένουν εν μέρει ως οι αναλγητικοί πυρήνες των κομμάτων της εξουσίας.

Διαμόρφωση ενός τοπίου εξέγερσης

Μέχρι πρόσφατα, το κοινωνικό σύστημα κέρδιζε τη «συναίνεση» του ατόμου. Αυτό αφορούσε χώρες οι οποίες είχαν εναποθέσει όλες τους τις ελπίδες στην ομαλή λειτουργία της «ελεύθερης αγοράς». Τώρα, όμως, μετά τη χρηματιστηριακή κρίση του 2008, τη σκανδαλώδη κοινωνικοποίηση των ζημιών άπληστων παραγόντων της οικονομίας και την επιβαλλόμενη κοινωνική αναδιάρθρωση της

δημοσιονομικής πολιτικής, εμφανίζεται πλέον ένα ρήγμα με τον ατομικισμό. Το ζήτημά μας λοιπόν είναι ότι πρέπει να φτάσουμε σε μια εσωτερική ολοκλήρωση του ανθρώπινου παράγοντα στη σχέση του με τους θεσμούς ή το σύστημα.

Αυτή η ανθρωπολογική ωρίμανση δεν υπάρχει. Ταυτόχρονα, δεν υπάρχει η **ωρίμανση μιας συστημικής αναθεμελίωσης**, γιατί πλέον η οικονομική ελίτ έχει αναδειχθεί σε αποφαιτικό παράγοντα με Καισαρική προκλητικότητα και έχει στον έλεγχό της τους αναστολείς της κοινωνικής συνάρθρωσης.

Η πολιτική έχει αλλοτριωθεί από τον συνολικοποιημένο ατομικισμό και έχει εκπέσει θεσμικά μέσα από την ανθρωπολογική ανεπάρκειά της. Επίσης, η κυρίαρχη διανόηση δεν αρθρώνει κανέναν λόγο για επανασυστηματοποίηση.

Συμπέρασμα

Η ανθρωπολογική ανωριμότητα, σε συνθήκες που προαλείφουν μια σταδιακή είσοδο σε συνθήκες κοινωνικής εξέγερσης, είναι επικίνδυνη. **Το βήμα της αλλαγής για την όποια βαθιά κοινωνική αλλαγή ή αναζήτηση θα πάρει χρόνο και αυτό μπορεί να σημαίνει ακόμη και την καταστροφή μας**, όπως θα έλεγε ο Πωλ Βαλερύ ή ο Καρλάϋλ.

Για να μην συνθλιβεί ο άνθρωπος από τον αναδυόμενο οικονομικό ολοκληρωτισμό, οφείλει να μάθει να προσλαμβάνει τον κόσμο και υπό την έννοια της συστημικής ολότητάς του, καθώς και να συνεκτιμά με αίσθηση αναλογίας το ατομικό με το παγκόσμιο και την ολότητα.

Γιάννης Ζήσης, συγγραφέας

(Φωτό: wikimedia)

25 Φεβρουαρίου 2011